

Rimóczi László

Az ördög joga a szerénységre

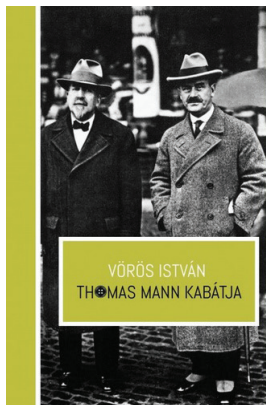
„Mért foglalkozom állandóan írókkal? Vagy legalábbis olyanokkal, akik képesek az életüket valami mássá átváltoztatni? Azért, mert a nem mindennapi ember érdekel” – mondja *Thomas Mann* regénybeli mása Vörös István parafrázisában.

A kötetet olvasva szinte azonnal felmerül a kérdés: vajon írónak lenni átok vagy áldás? Az elfogadható válasz talán az, hogy egyik sem, pusztán egy tünetcsoport.

Az igazán jó művek nem terhelik meg alkotójukat, fájdalommentesen születnek és működnek, ha eljutnak az arra érdemes olvasóhoz, aki hajlandó a szöveget magába fogadni, és ott hatni hagyni. Már a regény elején csillogó megállapításokba botlunk: az igazi író nem, vagy alig ír. Vagy öngyilkosok, vagy írók leszünk. Sok mindenben lehet keresni az okokat, és az is lehet, hogy nem a társadalom, nem a vagyon, hanem egy kis átöröklődő hiba a felelős mindenért.

Nyáron jelent meg Vörös István író, költő, műfordító, egyetemi tanár *Thomas Mann kabátja* című regénye. A szóban forgó ruhadarab, azon túl, hogy számos galibát kavarr, sok titkot is tartogat zsebeiben. A regény a kabátszabás túlvilági kalandjait úgy próbálja feltölteni a szükséges mértékű zsenialitással, hogy segítséget kér egy másik kabát, egy magyarországi gyerek kabátjának történetétől.

Szóval, *Thomas Mann kabátja* készül, és ahogy az író a szabójával beszélget, arra jutnak, hogy a nőkben is van ördögi princípium: *„A pokol a nők lába között nyílik. Az a halandóság kapuja. Valamikor a világ is úgy keletkezett, hogy szétnyílt a semmi két*

összeszorított lába, és a feltáruuló irgalmatlan úrból egy vasgolyó pottyant ki, ráesett a lehetségesre, és ezer darabra tört. Azok a csillagok.” A szószátyár szabó kijelenti, hogy soha nem volt szerelmes, egyszer vérbajt is kapott egy örömlánytól. Különbösen sem vonzzák annyira a nők. Ráadásul impotens is. Élete egyik legsötétebb élménye volt, amikor huszonötödik születésnapja alkalmából bordélyházba vitték a barátai... Ilyen bizalmas hangulatban indul a mágia, bennünk pedig félszket rak a gyanakvás, hogy valami monumentális dolog készül.

Eközben az öt éves Marci, kinek gyakran lerepül egy-egy nevelő célzatú anyai tasli, ha olyat kérdez, ami a felnőttek számára zagyvaság, megteszi első botladozó lépteit az önállóság világában. Marci gyorsabban nő, mint a teste, és egyébként nem akárcinek a reinkarnációja. A kislány apja fura figura, amolyan falu bolondja, fafaragó, és van egy különleges képessége: női hangon énekel a szőlősorok között, éneke áthatja a tájat, méregzöldre válnak a levelek, a szőlőszemek pedig látványosan duzzadnak tőle. Már a falusiak is megfigyelték: hogyha Márton kimegy a szőlőbe, másnap mindent érettebb állapotban találnak, mint ahogyan hagyták. Marci szüleit nem veti fel a pénz, mégis be kell ruházni a gyerekeknek egy melegebb cuccba, hiszen közeledik a tél. Egy fura, félszeg szúcstól szerzik be azt a kabátot, igen körülményes, transzcendens buktatókkal teli úton.

Időközben Thomas Mann, aki mesterien fordítja polgárra a nyerszet, egy regénnyel bajlódik, főleg a befejezéssel boldogul nehezen. (Vajon csak a befejezett regény regény?) Minden író visszataszító dolgokon küzdi át magát a szépség felé: *„Ha tudnák az olvasóim, a kiadóim, a gyerekeim és legfőképpen Katja, milyen mélyre merültem azokba a tartományokba, ahová többször megfogadtam, hogy már nem fogok, akkor egyszer és mindenkorra letennék a könyveimet”* – de letesz-e valaki egy könyvet, amit váratlanul mégis érdekesnek kezd találni? Mert rögtön érdekes lesz, ha a saját gondolatunk, egy váratlan asszociáció, egy félreolvasás vagy egy hirtelen megvilágosodás villan be a szövegben. És ha van tiszta író, van Isten. Ha van vérbajos szabó, van ördög is.

A szerző igen tájékozott a különböző archetípusok lélekrajzában, és alaposan ismeri Thomas Mann munkásságát is, így válik az egymást követő mondatokból pompás rituálé. A fejezetek külön prózaként is működnek, a precíz kidolgozás szövedékén pedig egyedi világ épül előttünk, metafizikai mélységekkel és magasságokkal. A sztori néha elkanyarodik – bár közel sem véletlenül –, és részletes betekintést kapunk az elefántok civilizációjába. Megtudjuk, hogy az elefántok társadalmát egyfajta toleráns rasszizmus jellemzi, és nem értik az ember tárgyak iránti rajongását. Emlékezetben rögzített történelmük és irodalmuk van, valamint határozott véleményük az emberről: *„Épp az emberek hiedelemvilága a legzavarosabb az elefántok számára. Mert az ember azt is képes gondolni önmagáról, hogy a teremtőről van mintázva, tehát olyan, mint Ő. A teremtőhöz való hasonlóság miatt az, ami. Lényegét tekintve az nevezhető embernek, aki teremteni is képes, nemcsak szaporodni, gondolta az elefánt annak alapján, amit az ember legrózsásabb pillanataiban magáról gondol.”* Kiderül, hogy simán megértik egymást vízi testvéreikkel, a bálnákkal, és arról is értesülünk, hogy az elefántok nyelve nem különböztet meg egyes és többes számot: egy elefánt éppúgy *mi*, ha egyedül van, mintha ezren. (Amúgy nehéz félrevezetni az elefántokat, hiszen csak a saját ormányuknak hisznek, épp ezért kulcsszerepük van a műben). Egy elefántüvöltés önmagában is velőtrázó, és a megfelelő fejezetből éles képet kapunk arról, mi csoda infernális hangzavar alapította meg Karthágót.

Miért elítélendő az, amikor kiemelkedő tehetségek szerződést kötnek az ördöggel? *„Az ördögi jogok szerződése”* című fejezet megnyugtató, hogy a túlságosan nagy bajt még az ördög sem akarja. Rágalom azt állítani, hogy az ördög örömét leli a szélsőséges rosszban. Ez így nem igaz, mert az ördög tud mértéket tartani. Még ha ez a mérték nem is mindig emberi: *„Az ördög szerény, ezt is le kellene írni, ügyvéd úr. Az ördögnek joga van a szerénységre. És arra is, hogy erről a szerénységéről mások, a nem ördögök, akik mindjárt jónak hiszik magukat, tudjanak. Hogy tudják, attól, hogy nem ördögök, nincsenek bebiztosítva a jóságra, és sem-*

miképp nincs joguk magukat erkölcsi mércévé nyilvánítani. Mert a jóknál a cél szentesíti az eszközt, és így aztán annyi rettenetes dolgot követnek el, hogy mi csak pironkodunk.” Az írók pedig csak őrzői a rossznak, nem feltétlenül létrehozói vagy elkövetői.

A mesterségőrző regény a színekkel és illatokkal legalább olyan magabiztosan játszik, mint az emberiség mítosz- és hiedelemvilágával. A háttérben többértelmű jelentéstartalom bontakozik ki, és a dolgok, melyeknek soha nem kéne találkozniuk, mégis találkoznak, hogy többszintű kölcsönhatásba léphessenek egymással. Ami egy kicsit szétszóródott, később rendszerbe lesz fésülve. A szöveg nem fárad el, a kezdetben homályos összefüggések végül világosan kibomlanak. Az események párhuzamai fokozatosan találkoznak, a fejezetek pedig felelgetnek egymásnak, lágyan, fogaszthatóan szürreális képekkel díszítve.

Az írás igenis varázslat, kitalálni a semmiből valamit misztika, mágia és teremtés. A gyakorlott író egy idő után már nem ír, hanem táncol a szavakkal. Nem tanít, nem formáz, nem acsarkodik kifelé, legfeljebb útközben engedi finoman megnyilvánulni ezeket a lehetőségeket, a megfelelő halmazállapotukban. Megtudhatjuk, hogyan szöktessünk malacokat, mi az ördögöt akar az ördög, és milyen érzés egy igazolatlan létbe csúszni át.

Vörös István élő ellenpéldája azoknak az íróknak, akik manapság azzal kísérleteznek, miként lehetne csökkenteni a színvonalat, hogy nagyobb közönséget szólítsanak meg.

Ez egy olyan kabát, amit érdemes felpróbálni.